

פרשת בהר

נושא השבוע: יושר

נושא השבוע

הציווי "ולא תונו איש את עמיתו" מופיע בתוך דין היובל. בשנת היובל, על פי החוק, שבה כל אחוזה לבעליה המקוריים. מאחר שהארץ שייכת למעשה לה', אין למכור אותה – "והארץ לא תימכר לצמיתות כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עימדי". אך מכיוון שאי אפשר להימנע לגמרי ממכירת קרקע, ניתן למכור אותה לתקופה מוגבלת בלבד, עד שנת היובל. הקונה, לכן, לא רוכש קרקע בהתאם לערכה המוחלט אלא "במספר שני תבואות" כלומר, הקרקע נאמדת על פי שווי יבוליה הצפויים בשנים שנותרו עד ליובל. וכך, פוחת מחיר הקרקע והולך ככל שסמוך ביצוע העסקה לשנת היובל. הציווי לא להונות מופנה אל הקונה שעשוי לנצל את התרוששות בעל הקרקע כדי להפחית בערך היובל השנתי של הקרקע, או אל המוכר שעלול למסור נתונים לא נכונים על ערכי יבול אדמתו כדי לזכות בתשלום גבוה יותר.

מה בפרשה

- **שמיטת קרקעות** – לאחר שש שנים של עיבוד הקרקע אין לעבדם בשנה השביעית והיבולים הגדלים מאליהם נתונים לכלל תושבי הארץ, לבהמות ולחית השדה.
- **שנת היובל** – חלה בשנה החמישים. שנה זו מקודשת לה' ובה: 1. ה"דרור" - שחרור כללי של עבדים 2. קיום שנת שמיטה 3. השבת אחוזות הקרקע לבעליהן הראשונים.
- **דיני גאולת הארץ** – פדיון האחוזה שנשמטה מידי בעליה עוד לפני שנת היובל.
- **איסור נשך** – איסור על הלוואה בריבית.
- **דיני עבדים** – עבד עברי נתפס לא כרכושו של האדון אלא כמי שמכר את כוח עבודתו לזמן קצוב שלאחריו הוא משתחרר. מועד שחרורו הוא בשנת היובל. עבד כנעני לא משתחרר.

נושאים לשיחה

הדיון בנושא היושר לא יתמקד בציווי בהקשרו המקראי בלבד אלא במשמעותו הכללית. ניתן לשוחח עם התלמידים על מעשים שהם הונאה ולבקש מהתלמידים לספר או לתת דוגמאות של רמאויות קטנות שהם מכירים. כדאי להביא דוגמאות מכל תחומי החיים (כגון: לרמות מוכר בחנות, "לעבוד" על מישהו שזקוק לעזרתך ברחוב וכד'). ניתן לדון בשאלה האם יש הונאות שהן מותרות יותר בעקבות נסיבות מקילות (למשל, להעתיק במבחן, כי לא למדת אליו מסיבות מוצדקות), כשהמסר הוא בודאי, שכל הונאה היא חוסר יושר, ומערכת יחסים שבנויה על חוסר יושר, סופה להתפרק. עוד אפשר לדבר, על כך שלעיתים רבות מעשי ההונאה נעשים בחברה, ונוצר לחץ חברתי שבו לוקחים חלק גם אלו שמתנגדים למעשה. ניתן לשאול את התלמידים האם היו בקונפליקט כזה, כיצד צריך להגיב במקרה כזה ומה המחיר שעלולים לשלם...

מ ד ר ש

המדרש הוא אחד משורה של הלכות בתוספתא העוסקות בהונאה. בעוד ההלכות האחרות עוסקות ברובן ב"הונאת ממון" – חוסר יושר בעניינים כלכליים, הרי דוגמה זו ואחרות עוסקות ב"הונאת דברים" – חוסר יושר בעניינים שונים הקשורים במעשה או בדיבור, וניתן לכנותם גם: **גניבת דעת**. במקרה שלפנינו ההלכה היא לא להיכנס לחנות להסתכל ולהטריד את המוכר בשאלות על מחירים, אם אין לנו כוונה כל שהיא לקנות. (דוגמה זו פחות רלוונטית כיום כשמטרת בעלי העסקים היא לפתות אותנו לקנות גם מה שלא רצינו, ולכן יעדיפו שניכנס ונתעניין גם בלי כוונה ראשונית לקנות....)

חשוב להקנות לתלמידים את חשיבות השוואת המחירים היות שזכותנו כקונים לרכוש את החפץ הרצוי לנו במחיר הזול ביותר האפשרי. יחד עם זאת, חשוב שבין המוכר והקונה יהיה כביכול "חוזה" ברור. כדאי להסביר לתלמידים מדוע החשיבה התוספתא את המקרה הזה כחוסר יושר: למוכר ברור שאתה עומד לקנות, הוא אולי אף יתאמץ במיוחד בשבילך, ובעצם אין לך כל כוונה כזאת וכך אתה מרמה אותו. חשוב יותר להשליך זאת על מקרים מחיינו שלנו: "עבודה בעיניים" שיכולה לגרום צער ופגיעה (אתה מספר לחבר שהודיעו שיש מחר מבחן, והוא לומד לשווא. לתלמידים בודאי יהיו דוגמאות נוספות...), ואפילו שקרים קטנים שמטרתם למנוע מאחרים לדעת מידע שיש לנו. אפשר להרחיב ולשוחח על ההבדל שבין שני סוגי ההונאה, ולהדגיש כי פי התלמוד, הונאת דברים חמורה מהונאת ממון: זו **בממון** – וזו **בגופו** (כי נפגע), זו ניתנת להשבה (החזרת כסף) – וזו לא.

פעילות נוספת

ניתן לשחק משחק חברתי המבוסס על אמינות כדי להמחיש לתלמידים את הקושי לתפקד בחברה שאינה ישרה ואת חשיבותה של הכנות. לדוגמה, "מחפשים את המטמון", כאשר בכל אחד מפתקי ההכוונה ישנן שלוש אפשרויות למיקומו של הפתק הבא, מתוכן אחת נכונה והשאר מטעות.

התלמידים יכולים לשחק גם משחק רביעיות בקבוצות כשנוסף כלל חדש: אין צורך לענות ביושר. למשל, כשבמשחק "רביעיות" מישהו שואל אותך אם יש בידך קלף כלשהוא, מותר לך לשקר בפעמיים מתוך שלוש. הקושי שיחושו התלמידים במשחקים אלו, ותחושת אי הנוחות מהשקר הצפוי, עשויים להוות נקודת פתיחה לדיון על חשיבות הכנות והיושר בחברה.